

ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎҚИТИШ ЖАРАЁНИНИ РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА АКТ ВОСИТАСИДА ИНТЕРФАОЛ ТАШКИЛ ЭТИШ ҲАҚИДА БАЪЗИ МУЛОҲАЗАЛАР

П.ф.д., профессор **Ибраимов Холбой Ибрагимович**

Давронова Фотима Пирназаровна

Самарқанд давлат ветеринария медицинаси,
чорвачилик ва биотехнологиялар университети ўқитувчиси

Аннотация: Мақолада АКТ воситасида инглиз тилини ўқитиш тизимини такомиллаштириш хусусида фикр баён этилган бўлиб, муаллиф томонидан таълим сифатини ошириш ва самарадорлигини таъминлашга кўмаклашадиган методлар ўз ифодасини топган.

Таянч сўзлар: *инглиз тили, ЭТТ(электрон таълимий тренажёрлар), АКТ, электрон воситалар, ноанъанавий таълим, дидактик вазият, ўқув-билув фаолияти.*

ИНТЕРАКТИВНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ НА ТРАДИЦИОННЫХ ИКТ-СРЕДСТВАХ

Д.пед.н., профессор **Ибраимов Холбой Ибрагимович**

Давронова Фотима Пирназаровна

Преподаватель Самаркандского государственного ветеринарного
университета животноводства и биотехнологии

Аннотация: В статье представлено мнение о совершенствовании системы обучения английскому языку с помощью ИКТ, а также автором высказаны методы, которые помогают повысить качество образования и обеспечить его эффективность.

Ключевые слова: *английский язык, ЭОТ (электронные образовательные тренажеры), ИКТ, электронные средства, нетрадиционное образование, дидактическая ситуация, образовательная деятельность.*

INTERACTIVE ORGANIZATION OF THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH IN TRADITIONAL AND IT MEDIA

D.p.s., professor, **Ibraimov Kholboy Ibragimovich**

Davronova Fotima Pirnazarovna

Teacher of Samarkand state university of
veterinary medicine, livestock and biotechnologies

Abstract. The article presents an opinion on the improvement of the English language teaching system with the help of ICT, and the methods that help to improve the quality of education and ensure its effectiveness have been expressed by the author.

Key words: *English language, ETT (electronic educational simulators), ICT, electronic tools, non-traditional education, didactic situation, educational activity.*

Кириш. АКТ воситаларидан фойдаланиш асосида таълим жараёнини интерфаол ташкил этиш таълим сифатини ошириш ва самарадорлигини таъминлашга кўмаклашади. Шу мақсадда инглиз тилини ўқитиш жараёнининг анъанавий ва АКТ воситасида интерфаол ташкил этилишини ўрганиш мақсадга мувофиқ. Ўзлаштирилган билимларни АКТ воситасида чуқурлаштириш натижасида талабаларда муайян даражада амалий кўникма ва малакалар ҳосил қилинади. Педагогик ҳамкорликни вужудга келтирадиган технологияларнинг асосий негизини турли ўқув вазиятларида талабаларнинг биргаликда, жадал ҳаракат қилишлари учун қулай шароит яратиш имконияти ташкил қилади.

Маълумки, талабалар эгаллаган билим, кўникма ва малакаларнинг даражалари турличадир. Баъзи бир талабалар тақдим қилинган ахборотларни тез ўзлаштирсалар, бошқалари мазкур маълумотларнинг мазмун-моҳиятини тушуниб етишлари учун муайян вақт талаб қилинади. Бундай талабалар билан электрон таълимий тренажёрлар асосида ўқув материаллари устида ишлаш имконияти вужудга келади. Айрим талабалар билмаганларини ўқитувчилари ёки гуруҳдошларидан сўрашга тортиндилар. Шу билан бир қаторда, ўзлари тушунмаган ўқув материаллари устида ишлаш бундай талабалар учун зерикарли ва қизиқарсиз бўлиб туюлади. Бундай вазиятда инглиз тили ўқитувчиси электрон таълимий тренажёрлардан самарали фойдаланиши керак. Бунда кичик гуруҳларда ишлаш методидан фойдаланиш самаралидир.

Ҳар бир кичик гуруҳга ўқитувчи томонидан алоҳида-алоҳида ЭТТ (электрон таълимий тренажёрлар) асосида топшириқлар берилади. Гуруҳ аъзолари мазкур топшириқ доирасида ўз вазифаларини бўлиб оладилар. Уларнинг ўз

вазифаларини бажаришга масъулликлари ўқитувчи томонидан тушунтирилади, уларнинг эътиборлари ўқув топшириғига жалб қилинади. Гуруҳда ишлаш жараёнида ҳар бир талаба ўз олдига қўйилган вазифани бажариш билан чегараланиб қолмасдан, умумий топшириқни бажаришга ҳам сафарбар этиладилар. Мазкур жараёнда талабаларни берилган топшириқларни бажаришга масъулият билан қарашга йўналтирилади. Бу жараёнда яхши ўзлаштирмайдиган талабалар электрон таълимий тренажёрлар асосида билимларини мустаҳкамлайдилар. Бунинг натижасида бўш ўзлаштирувчи талабаларнинг руҳий қувватлари ортади, электрон таълимий муҳит уларга янги куч бағишлайди ва имкониятларини кенгайтиради. Талабаларнинг ўқув материалларини астойдил ўрганишлари, тушунишлари, улар устида ўйлашлари, мустақил ечимлар топишлари учун қулай дидактик вазият вужудга келтирилади.

1-жадвал. Инглиз тилини ўқитиш жараёнининг анъанавий ва АКТ воситасида интерфаол ташкил этилиши (қиёсий таҳлил)

Таълим жараёни элементлари	Анъанавий таълим жараёни	АКТ воситаларидан фойдаланиш асосида интерфаол таълим
Ўқитиш муҳити	Расмий, мусобақалашув, ишончнинг тўлиқсизлиги, баҳо бериш	Такдимотлар, онлайн тестларни ўтказиш ва автоматик равишда натижаларни олиш
Режалаштириш	Ўқитувчи масъул	Ўқув материали таркибини нафақат компютерлардан, балки мобил қурилмалардан ҳам қўриш
Талабаларнинг қўйилиши	Ўқитувчи талаб қилади	Талаба
Мақсад ва вазифалар	Ўқитувчи масъул	Талабаларнинг қизиқишлари асосида
Ўқитиш	Ўқитувчи давлат талаблари, ўқув дастури бўйича ўқитади	Давлат талаблари, ўқув дастури бўйича талабаларнинг эҳтиёжи ва имкониятларига мувофиқ
Ўқитиш методлари	Бутун синф билан ёки индивидуал равишда анъанавий методлар орқали ишланади	Гуруҳлар, учликлар, жуфтликларда ишлашга йўналтирилади
Баҳолаш	Қатъий ўрнатилган меъёрлар асосида ўқитувчи баҳолайди	Онлайн тестларни ўтказиш ва автоматик равишда натижаларни олиш

Жадвалдан кўриниб турибдики, инглиз тилини ўқитиш жараёнининг анъанавий ва АКТ воситасида интерфаол ташкил этилишида талабаларнинг қизиқишлари, эҳтиёжларининг қондирилиши инобатга олинади. Шунга кўра, талабаларнинг ўқув фаолиятини режалаштиришга ёрдам берадиган календарлар, жадваллар ёки ўқув жадвалларидан фойдаланишда қуйидаги методлар самарали ҳисобланади: Зинама-зина, Бумеранг, Кластер, Чалкаш занжирлар ва бошқа.

АКТ воситасидаги ўқув-билув жараёнида **муаммоли вазиятларни** вужудга келтириш ва ҳамкорликда уларнинг ечимини топишнинг турли усуллари мавжуд. Биз қуйида улар ҳақида фикр юритамиз.

Муҳим вазифалардан бири – ўқув-тарбия жараёнида АКТ воситасида ўзаро ҳамкорликка асосланган дидактик вазиятларни вужудга келтиришдан иборатдир. Бу жараёнда таълим мазмуни деярли ўзгармайди. Олинадиган натижани олдиндан кафолатлаш ва тавсифлаш имконияти вужудга келади.

Бугунги кунда таълим-тарбия назариясида дидактик ёндашув муҳим ўрин эгалламоқда. Булар а) очик дидактик тизимларни вужудга келтириш, б) талабаларга индивидуал ҳамда табақалаштирилган асосда таълим бериш ҳамда в) таълим жараёнини педагогик ҳамкорлик асосида ташкил этиш кабилар.

Талабалар тақдим этилган ахборотларни қабул қилишлари, ўзлаштиришлари, янги ахборотларни излашлари учун электрон таълимий тренажёрлар самарали натижа беради.

Инглиз тилини тезкор ўргатишда **ўйин методлари** ёрдамида қуйидаги вазифаларни бажариш мумкин:

1) Бу жараёнда талабаларда хуш кайфият, табассум, раҳмдиллик, кўтаринкилик, қувонч, дўстона муносабатлар, мулоқотга киришувчанлик, қийин дақиқаларда бир-бирларига кўмаклашиш, кечира олиш, масъулиятлилик, ҳақгўйлик, бағрикенглик, тоқатлилик, тушуниш кабилар кузатилади.

2) Инглиз тилидаги турли грамматик конструкцияларни тезкор ҳолатда тушуниш. Улар энг оддий, энг қисқа ва шунинг учун мақсадга эришишнинг энг “нафис” усулини топишга ҳаракат қилишади. Фикрлашнинг бу ўзига хос тенденцияси инглиз тилини ўзлаштириш учун энг оптимал усуллари излашда ифодаланади.

Аксарият психолог ва методистлар талабалар қобилиятларини ривожлантиришда фикрлашнинг мослашувчан кўрсаткичларини фикрлаш мослашувчанлиги, унинг фаоллиги ва мақсадга йўналтирилганлиги ва ностандарт ечимларини топиш қобилиятини ривожлантириш билан боғлиқ ҳолда ўрганадилар.

Фикрлаш жараёнининг мослашувчанлигини ривожлантириш айрим тадқиқотчилар қуйидаги йўللارни тадқиқ қилганлар [29,68, 78, 88, 145]:

муаммоли таълимдан фойдаланиш;
ечиш таклиф қилинаётган масалалар, мисолларни кенг турлантириш;
ностандарт ёндашувни талаб қиладиган, қизиқарли ижодий машқларни мустақил тузиш;

ўқув жараёнида луғатлардан мустақил фойдаланиш.

Демак, психологлар, педагог- методистлар томонидан таклиф қилинган ушбу методик изланишларда фикрлаш жараёнларининг мослашувчанлигини ривожлантиришда талабалар билан инглиз тили ўқув курсидаги турли бўлимларидан олинган билимлар актуаллаштирилади, бу ўз навбатида, материални талабалар томонидан чуқур ва мустахкам ўзлаштириш имконини беради.

Талабаларга рақамли технологиялар ёрдамида инглиз тилини тезкор ўргатишнинг педагогик шарт-шароитлари ўрганилганда, таълим жараёнида турли таълим шакли, методлари ва кўринишларини қўллаш, дарс тузилишини шакллантиришга ижодий ёндашиш, дарсни юксак педагогик маҳорат талаблари асосида ўтказишни таъминлаш муҳим аҳамият касб этади.

Бакалаврият таълим йўналиши талабаларини тайёрлаш бўйича асосий ўқув дастурлари гуманитар, ижтимоий ва иқтисодий фанларини ўрганишни назарда тутди (2019 й.). Мажбурий фанларни ўрганиш жараёнида талабалар муваффақиятли касбий фаолият учун билим, кўникма ва малакаларни эгаллашга, меҳнат бозорида талаб ва рақобатбардош бўлишга имконият яратилади.

Олий таълим муассасасида бўлажак битирувчиларни касбий тайёрлаш тизимидаги муҳим омиллардан бири бу инглиз тилини яхши биладиган рақобатдош мутахассисни шакллантириш учун педагогик шарт-шароитларни ташкил қилишдир. Аудитория ва аудиториядан ташқари машғулотларда профессионал инглиз тилидаги компетенцияларни ривожлантириш энг муҳим педагогик шартлардан биридир.

В.И.Андреевнинг таъкидлашича, “педагогик шароитлар мақсадларга эришиш учун ўқитишнинг мазмуни, усуллари, ташкилий шакллари элементларини мақсадга мувофиқ танлаш, лойиҳалаш ва қўллаш натижасидир” [3,123-б.]. Демак, ОТМларда талабаларга профессионал инглиз тилини самарали ўқитишнинг педагогик шартлари сифатида инглиз тили машғулотларида касбий таълимнинг барча таркибий қисмларига таъсир кўрсатадиган чора-тадбирлар ва омиллар мажмуини кўриб чиқиш мақсадга мувофиқдир.

Инглиз тилини ўқитишда берилаётган ўқув материали фақат тушунчаларни, грамматик қоидаларни ёд олиш билан чегараланиб қолмаслиги керак. Бу талабаларда билим ўзлаштиришнинг формал ҳолатини вужудга келтиради.

Шунингдек, бу ҳолат талабаларда қобилиятларнинг ривожланишига тускинлик қилади.

Л.А.Венгер, А.Г.Ковалев, В.Н.Мясишев, К.К.Платонов, Б.М.Теплов каби қатор психологларнинг ишларида таъкидланганидек, инсондаги қобилият билим, малака ва кўникма билан узлуксиз боғлиқлиги масалалари тадқиқ қилинган. Ҳақиқатдан ҳам, инсондаги қобилият билим, малака ва кўникмага боғлиқ бўлади, уларни эгаллаш жараёнида қобилиятлар ривожланади. Иккинчи томондан, билим, малака ва кўникмаларни эгаллаш жараёни, талабаларнинг индивидуал психологик хусусиятларига ва бошқа шартларига ҳам боғлиқ бўлади. Қобилиятлар мос билим, малака ва кўникмаларни тез, осон, пухта ва чуқур эгаллаш имконини беради. Худди шунингдек, билим, малака ва кўникмаларни эгаллаш жараёнида инглиз тилини тезкор ўрганиш учун хотира, диққат, тасаввур қилиш қобилияти, мантиқий фикрлашга бўлган қобилият ва бошқалар ривожланади.

Хулоса. Педагогик шарт-шароитларга оид илмий тадқиқотлар таҳлили шуни кўрсатадики, талабаларнинг инглиз тилини тезкор ўрганишлари учун рақамли технологиялардан фойдаланиш лозим. Бунинг учун:

-кулай психологик муҳитни, индивидуаллаштирилган мулоқотлар ёрдамида ўта муҳим муносабатларни яратиш;

-таълим мазмунининг ахборотлаштирилган муҳитини бойитиш;
жамоавий ижодкорликка таяниш;

-талабага индивидуал ёндашиш асосида шахснинг ривожланишини фаоллаштириш[4,14-б.];

-таълимни технологиялаштириш: ижодий метод ва масалалардан фойдаланиш асосида ривожлантирувчи ва инновацион таълим технологияларини жорий этиш;

-иқтидорни ривожлантириш, шахснинг ижодий ривожланишини бошқариш масалаларида педагоглар компетентлиги;

-иқтидорли талабаларни ўқитишда тадқиқотчилик, муаммоли ва эвристик методларнинг устуворлиги;

-талабаларни махсус методлардан фойдаланиш асосида ижодий фаолиятга жалб этиш[4,15-б.];

-ижодий қобилиятларнинг ривожланишини ташҳислаш ва коррекциялаш зарур.

Ривожлантирувчи таълимнинг дидактик шароитларига қуйидагиларни киритиш мумкин:

Бугунги кунда инглиз тилини ўқитишда ривожлантирувчи таълимни амалий қўллаш ғояси ўта муҳим ҳисобланади.

Муаммонинг психологик ва педагогик томони бизга талабаларнинг инглиз тилини тезкор ўрганишларининг ички механизмларини кўриб чиқиш йўлларини ва уларни амалга оширишнинг педагогик шарт-шароитларини аниқлаш имконини беради.

АДАБИЁТЛАР:

1. Андреев В.И. Концептуальная педагогическая прогностика: Монография / Андреев В.И. Казань: Центр инновационных технологий, 2010. 220 с.
2. Муслимов Н.А. Педагогик компетентлик ва креативлик асослари.–Т.: 2015, -80 б
3. Pirnazarovna, D. F. (2022). DIGITAL TECHNOLOGIES IN STUDYING ENGLISH AT UNIVERSITY: TRADITIONS AND INNOVATIONS. *EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)*, 8(3), 97-100.
4. Pirnazarovna, D. F. (2022). WAYS OF FORMING DIGITAL LITERACY IN THE CONTEXT OF TEACHING ENGLISH. *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD)*, 7(3), 55-57.
5. Davronova, F. (2022). PEDAGOGICAL ASPECTS OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN RAPID ACQUISITION OF ENGLISH. *Innovative Development in Educational Activities*, 1(2), 44-47.
6. Davronova, F. (2022). EXPERIMENT-TESTING METHODOLOGY OF ON RAPID TEACHING OF ENGLISH TO STUDENTS IN THE CONDITONS OF DIGITAL TECHNOLOGIES. *Innovative Development in Educational Activities*, 1(2), 72-76.
7. Давронова, Ф. П. (2022). РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЁРДАМИДА ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ТЕЗКОР ЎРГАТИШ МАЗМУНИ, МЕТОД, ВОСИТАЛАРИ ҲАҚИДА БАЪЗИ МУЛОҲАЗАЛАР. *Innovative Development in Educational Activities*, 1(2), 107-116.
8. Давронова, Ф. П. (2022). ЗАМОНАВИЙ МЕТОДЛАР АСОСИДА ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎРГАТИШНИНГ МЕТОДИК ХУСУСИЯТЛАРИ: Давронова Фотима Пирназаровна, Самарканд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (5), 159-163.
9. Давронова, Ф. П., Курбанова, Н. П., & Бабаханова, К. П. (2022). РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ШАРОИТИДА ТАЛАБАЛАРГА ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ТЕЗКОР ЎРГАТИШНИНГ МЕТОДИК ХУСУСИЯТЛАРИ. *RESEARCH AND EDUCATION*, 1(4), 38-43.
10. Davronova, F., Sattarova, G., & Bekmurodova, M. (2020). The importance of usage interactive methods in teaching foreign languages. *Результаты научных исследований в условиях пандемии (COVID-19)*, 1(03), 47-57.
11. Давронова, Ф. П. (2022, July). ИНТЕРФАОЛ ТЕХНОЛОГИЯЛАРГА УСТИВОРЛИК БЕРИШ АСОСИДА ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ТЕЗКОР ЎРГАНИШ МОДЕЛИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 11, pp. 20-32).